



JUNGTINIŲ TAUTŲ  
VAIKO TEISIŲ KOMITETO  
BENDRASIS  
KOMENTARAS

**NR. 19 (2016)**

**DĖL VALSTYBĖS  
BIUDŽETO  
VAIKŲ TEISĖMS  
ĮGYVENDINTI  
(4 STR.)**

Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto bendrasis komentaras atskleidžia Vaiko teisių konvencijos bei jos fakultatyvinių protokolų normų turinį.

Šiame leidinyje pateikiamas **neoficialus** Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto bendrojo komentaro vertimas.

Visą leidinį „Jungtinių Tautų vaiko teisių komiteto bendrieji komentarai“ galite matyti nuorodoje [http://vtaki.lt/uploads/structure/docs/485\\_a5eebb22a7f392edf2d7634481bb46b5.pdf](http://vtaki.lt/uploads/structure/docs/485_a5eebb22a7f392edf2d7634481bb46b5.pdf)

Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga  
Plačioji g. 10, 01308 Vilnius  
Tel. +370 5 210 7176  
vtaki@vtaki.lt  
www.vtaki.lt

**Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos užsakymu:**

Iš anglų kalbos vertė  
UAB „Baltijos vertimai“  
Bernardinų g. 9-4, 01124 Vilnius  
Tel. +370 5 212 2924  
www.baltijosvertimai.eu

Parengė UAB „Kriventa“  
V. Pietario g. 5-3, 03122 Vilnius  
Tel. / faks. +370 5 265 0629  
kriventa@kriventa.lt  
www.kriventa.lt

CRC/C/GC/19

2016 m. liepos 20 d.

## BENDRASIS KOMENTARAS NR. 19 (2016) DĖL VALSTYBĖS BIUDŽETO VAIKŲ TEISĖMS ĮGYVENDINTI (4 STR.)

### I. ĮVADAS

1. Vaiko teisių konvencijos 4 straipsnis teigia:

„Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų teisinių, administracinių ir kitų priemonių šioje Konvencijoje pripažintoms teisėms įgyvendinti. Ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms teisėms įgyvendinti valstybės dalyvės panaudoja kiek įmanoma daugiau savo turimų išteklių, o prireikus pasitelkia ir tarptautinį bendradarbiavimą.“

Šis bendrasis komentaras padeda valstybėms dalyvėms įgyvendinti 4 straipsnį valstybės biudžeto atžvilgiu. Jame nustatomos valstybių dalyvių pareigos ir pateikiamos rekomendacijos, kaip įgyvendinti visas Konvencijoje įtvirtintas teises, ypač pažeidžiamų vaikų teises, vykdant veiksmingą, efektyvą, teisingą, skaidrą ir darną valstybės sprendimų dėl biudžeto priėmimo procesą.

2. Atsižvelgiant į tai, kad 4 straipsnis yra susijęs su visomis vaiko teisėmis, kurioms įtaką daro valstybės biudžetas, šis bendrasis komentaras taikomas Konvencijai ir jos fakultatyviniams protokolams ir valstybėms dalyvėms pateikia sistemą, užtikrinančią, kad valstybės biudžetas prisidėtų prie šių teisių įgyvendinimo. Be to, III skyriuje pristatoma 2, 3, 6 ir 12 straipsniuose išdėstytų bendrųjų Konvencijos principų analizė.

3. Bendrajame komentare „vaikas“ ir „vaikai“ reiškia visus bet kokios lyties jaunesnius nei 18-os metų asmenis, kuriems su valstybės biudžetu susiję sprendimai turi tiesiogines, netiesiogines, teigiamas ar neigiamas įtakos. „Pažeidžiami vaikai“ – tai asmenys, kurie ypač dažnai susiduria su jų teisių pažeidimais, įskaitant, bet neapsiribojant vaikais su negalia, pabėgėliais vaikais, vaikais iš mažumos grupių, skurde gyvenančiais vaikais, alternatyvios globos institucijose atsidūrusiais vaikais ir su įstatymų pažeidimais susidūrusiais vaikais.

4. Šiame bendrajame komentare naudojami šie apibrėžimai:

- (a) „biudžetas“ apima valstybės pajamų sutelkimą, biudžeto paskirstymą ir valstybės išlaidas;
- (b) „įgyvendinimo įsipareigojimai“ reiškia 27 paragrafe nurodytas valstybių dalyvių pareigas;

- (c) „bendrieji Konvencijos principai“ reiškia III skyriuje nurodytus principus;
  - (d) „biudžeto principai“ reiškia IV skyriuje nurodytus principus;
  - (e) „teisės aktai“ reiškia visas tarptautines, regionines, nacionalines ir subnacionalines sutartis ir (arba) su vaiko teisėmis susijusius teisės aktus;
  - (f) „politikos“ reiškia visas viešąsias politikas, strategijas, reglamentus, gaires ir ataskaitas, įskaitant jų uždavinius, tikslus, rodiklius ir tikslinius rezultatus, kurie turi ar galėtų turėti įtakos vaiko teisėms;
  - (g) „programos“ reiškia valstybių dalyvių sistemas, pagal kurias jos siekia įgyvendinti savo teisės aktų ir politikų tikslus. Tokios programos gali tiesiogiai ar netiesiogiai veikti vaikus, pavyzdžiui, darydamos įtaką konkrečioms vaiko teisėms, valstybės biudžeto sudarymo procesui, infrastruktūrai ir darbui;
  - (h) „subnacionalinis“ reiškia administracinį lygį arba lygius, kurie yra žemiau nacionalinio lygio, pvz., regionus, provincijas, apskritis ar savivaldybes.
5. I skyriuje pristatomos šio bendrojo komentaro aplinkybės, loginis pagrindas ir tikslai. II skyriuje pateikiama su valstybės biudžetu susijusi 4 straipsnio teisinė analizė. II skyriuje aiškinami bendrieji Konvencijos straipsniai šiame kontekste. IV skyriuje pristatomi valstybės biudžeto principai. V skyriuje pateikiami svarstymai, kaip valstybės biudžetas prisideda prie vaiko teisių įgyvendinimo. VI skyriuje pristatomos rekomendacijos dėl bendrojo komentaro platinimo.

## A. APLINKYBĖS

6. Šis bendrasis komentaras remiasi bendroju komentaru Nr. 5 (2003) dėl bendrųjų Konvencijos įgyvendinimo priemonių, kuriame teigiama, kad sąvoka „bendrosios įgyvendinimo priemonės“ yra sudėtinga ir Komitetas ilgainiui ketina parengti išsamesnį komentarą dėl atskirų elementų.<sup>1</sup> Valstybės biudžeto panaudojimas yra vienas iš tokių elementų. Šis bendrasis komentaras taip pat remiasi 2007 m. įvykusiomis bendrosiomis Komiteto diskusijomis dėl su vaiko teisėmis skirtais ištekliais susijusios valstybių atsakomybės.
7. Šis bendrasis komentaras atsižvelgė į kelias Jungtinių Tautų rezoliucijas ir ataskaitas, kurios išdėsto biudžeto principus pagal žmogaus teisių perspektyvą, įskaitant:
- (a) Žmogaus teisių tarybos rezoliuciją Nr. 28/19, siekiančią užtikrinti geresnes investicijas į vaiko teises,<sup>2</sup> ir prieš rezoliuciją paskelbtą Vyriausiojo Jungtinių Tautų žmogaus teisių komisaro ataskaitą „Geresnės investicijos į vaiko teises“ (A/HRC/28/33). Šie dokumentai atkreipia dėmesį į nacionalines politikas, išteklių sutelkimą, skaidrumą, atskaitomybę, dalyvavimą, paskirstymą ir išlaidas, vaiko apsaugos sistemas, tarptautinį bendradarbiavimą ir tolesnius veiksmus dėl vaikams skirtų investicijų;

<sup>1</sup> Žr. bendrojo komentaro Nr. 5 pratarmę.

<sup>2</sup> Rezoliucija buvo priimta be balsavimo.

- (b) Generalinės asamblėjos rezoliuciją Nr. 67/218 dėl skaidrumo, dalyvavimo ir atskaitomybės fiskalinėje politikoje didinimo, kurioje pabrėžiamas poreikis pagerinti fiskalinės politikos kokybę, efektyvumą ir veiksmingumą. Be to, valstybės narės yra raginamos suintensyvinti skaidrumo, dalyvavimo ir atskaitomybės fiskalinėje politikoje didinimo pastangas.
8. Šis bendrasis komentaras taip pat atsižvelgia į Komiteto konsultacijas (apklausas, susitikimus) su valstybių, Jungtinių Tautų ir nevyriausybinių organizacijų atstovais, vaikais ir atskirais ekspertais, taip pat regionines konsultacijas Azijoje, Europoje, Lotynų Amerikoje ir Karibuose bei Artimuosiuose Rytuose ir Šiaurės Afrikoje, į pietus nuo Sacharos esančiose Afrikos šalyse. Be to, bendrasis komentaras atsižvelgė į konsultacijas su 2 693 vaikais iš 71 šalies<sup>3</sup>, kurios vyko, organizuojant internetines apklausas, tikslines grupes ir konsultacijas Azijoje, Europoje ir Lotynų Amerikoje. Konsultacijose dalyvavo skirtingo amžiaus ir lyties, kilmės, sugebėjimų, socialinės ir ekonominės padėties bei tautybės vaikai, kalbantys skirtingomis kalbomis ir turintys skirtingą mokyklos lankymo, perkėlimo ir dalyvavimo biudžeto sudarymo procesuose patirtį. Vaikai išsakė šias nuomones sprendimus dėl biudžeto sudarymo priimantiems asmenims:
- (a) Gerai planuokite. Biudžete turėtų būti pakankamai pinigų visų vaikų teisėms;
  - (b) Negalėsite investuoti į mus, jeigu mūsų nepaklausite, į ką reikėtų investuoti! Mes žinome, todėl turėtumėte paklausti;
  - (c) Nepamirškite į savo biudžetus įtraukti specialiųjų poreikių vaikų;
  - (d) Sąžiningai ir išmintingai leiskite pinigus. Neleiskite mūsų pinigų nereikalingiems dalykams – veikite efektyviai ir taupykite pinigus;
  - (e) Investicijos į vaikus yra ilgalaikės investicijos, kurių nauda yra didelė, todėl nepamirškite apie tai pagalvoti;
  - (f) Investicijos į mūsų šeimas taip pat labai svarbios, siekiant užtikrinti mūsų teises;
  - (g) Įsitikinkite, kad nėra jokios korupcijos;
  - (h) Pripažinkite jaunų ir senų piliečių teises, išklausydami žmonių nuomones apie valdymą;
  - (i) Norėčiau, kad vyriausybė būtų labiau atskaitinga ir skaidresnė;
  - (j) Skelbkite ataskaitas apie tai, kaip išleidžiami pinigai;
  - (k) Pateikite informaciją apie biudžetą visiems vaikams suprantamu būdu, taip pat vaikų tarpe populiarioje žiniasklaidoje, pvz., socialinėje žiniasklaidoje.
9. Pagrindinėse žmogaus teisių sutartyse nurodytos į Konvencijos 4 straipsnį panašios nuostatos. Valstybės biudžetus aptariantys bendrieji komentarai, kurie buvo

<sup>3</sup> Laura Lundy, Karen Orr ir Chelsea Marshall, „Towards better investment in the rights of the child: the views of children“ (Centre for Children’s Rights, Queen’s University, Belfast, and Child Rights Connect Working Group on Investment in Children, 2015).

parengti atsižvelgiant į šias nuostatas, turėtų būti suvokiami kaip papildantys šį bendrąjį komentarą.<sup>4</sup>

10. Šis bendrasis komentaras nagrinėja valstybių dalyvių finansinių išteklių, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai turi įtakos jų jurisdikcijoje esantiems vaikams, valdymą. Bendrasis komentaras pripažįsta Adis Abeboje vykusios trečiosios tarptautinės konferencijos vystymosi finansavimo klausimais veiksnių darbotvarkę (2015) ir „Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m.“ (2015). Šios darbotvarkės sprendžia su tarptautiniu vaikams įtakos turinčiu bendradarbiavimu susijusių valstybių išteklių (pvz., paramos programoms, sektoriams ir biudžetui, Pietų šalių savitarpio bendradarbiavimo ir tarp-regioninės kooperacijos) valdymą. Komitetas primena Jungtinių Tautų plėtros grupės priimtą bendrojo susitarimo pranešimą dėl žmogaus teisių požiūrio į vystomąjį bendradarbiavimą ir programavimą (2003), Paryžiaus deklaraciją dėl pagalbos veiksmingumo: nuosavybė, suderinimas, vienijimas, rezultatai ir bendra atskaitomybė (2005), Akros veiksnių darbotvarkę (2008) ir Busano partnerystę už veiksmingą vystomąjį bendradarbiavimą (2011), kurie taip pat atkreipia dėmesį į tokį valdymą. Be to, Komitetas atkreipia dėmesį į galimą galiojančių ir plėtojamų su viešųjų finansų valdymu susijusių nacionalinių, regioninių ir tarptautinių standartų svarbą šiam bendrajam komentarui, jeigu tokie standartai neprieštaruoja Konvencijos nuostatoms. Trys pavyzdžiai apima *Tarptautinį viešųjų finansų valdymo vadovą*,<sup>5</sup> kuris akcentuoja veiksmingumą, efektyvumą ir teisingumą viešųjų finansų valdymo srityje, 2014 m. Tarptautinio valiutos fondo priimtą Fiskalinio skaidrumo kodeksą, kuris skatina išsamumą, aiškumą, patikimumą, savalaikiškumą ir aktualumą viešosiose ataskaitose dėl praeities, dabarties ir ateities viešųjų finansų, siekiant sustiprinti fiskalinį valdymą ir atskaitomybę, ir 2012 m. Jungtinių Tautų prekybos ir vystymosi konferencijoje priimtus Atsakingo valstybių skolinimo ir skolinimosi principus.

## B. LOGINIS PAGRINDAS

11. Komitetas pripažįsta didelę valstybių dalyvių padarytą pažangą, peržiūrint ir derinant nacionalinius teisės aktus, politikas ir programas su Konvencijos ir fakultatyvinių protokolų nuostatomis. Tuo pačiu metu Komitetas pabrėžia, kad tokie teisės aktai, politikos ir programos negali būti įgyvendintos be pakankamo atskaitingo, veiksmingo, efektyvaus, teisingo, dalyvaujamojo, skaidraus ir darnaus finansinių išteklių sutelkimo, paskirstymo ir leidimo.
12. Komitetas, nagrinėdamas valstybių dalyvių ataskaitas, taip pat diskusijose su valstybių dalyvių atstovais ir baigiamosiose pastabose išreiškė susirūpinimą dėl to, ar biudžeto dydis yra pakankamas vaikų teisėms įgyvendinti. Komitetas dar kartą akcentuoja, kad prioriteto vaiko teisėms suteikimas biudžetuose nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu kaip to reikalauja Konvencija, prisideda ne tik prie tų teisių įgyvendinimo, bet taip pat turi ilgalaikį teigiamą poveikį būsimam ekonominiam augimui, darniam ir integraciniam vystymuisi bei socialinei sanglaudai.

<sup>4</sup> Žr., pavyzdžiui, Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komiteto bendrąjį komentarą Nr. 3 (1990) dėl valstybių dalyvių įsipareigojimų pobūdžio.

<sup>5</sup> Richard Allen, Richard Hemming ir Barry Potter, eds., *The International Handbook of Public Financial Management* (Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2013).

13. Remdamasis tuo, kad išdėstyta anksčiau, Komitetas akcentuoja, kad valstybės dalyvės turėtų atsižvelgti į visas vaikų teises visuose biudžeto sudarymo ir administracinių sistemų etapuose nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu. Nors šis bendrasis komentaras pripažįsta, kad iki tam tikro lygio biudžeto sudarymo procesai skiriasi kiekvienoje valstybėje ir valstybės turi parengusios savo vaiko teisių biudžeto sudarymo metodus, šiame bendrajame komentare yra pateikiamos rekomendacijos dėl keturių pagrindinių visoms valstybėms aktualių biudžetinių etapų, t. y. planavimo, priėmimo, vykdymo ir tolesnių veiksmų.

### C. TIKSLAS

14. Šio bendrojo komentaro tikslas – pagerinti supratimą apie su vaikų teisių biudžeto sudarymu susijusius įsipareigojimus pagal Konvenciją, siekiant sustiprinti tų teisių įgyvendinimą ir skatinti realius pokyčius, planuojant, priimant, vykdamas biudžetą ir atliekant tolesnius veiksmus, kad būtų skatinamas Konvencijos ir jos fakultatyvinių protokolų įgyvendinimas.
15. Šis tikslas turi įtakos priemonėms, kurias vyriausybės padaliniai (vykdomieji, teisėkūros ir teisminiai), lygiai (nacionaliniai ir subnacionaliniai) ir struktūros (tokios kaip ministerijos, departamentai ar agentūros) naudoja biudžeto sudarymo proceso metu. Įsipareigojimai taikomi ir tarptautinio bendradarbiavimo rėmėjams, ir naudos gavėjams.
16. Tikslas taip pat turi reikšmės ir kitoms suinteresuotosioms šalims biudžeto sudarymo procese, pvz., nacionalinėms žmogaus teisių institucijoms, žiniasklaidai, vaikams, šeimoms ir pilietinės visuomenės organizacijoms. Valstybės dalyvės, tinkamai atsižvelgusios į kontekstą, turėtų sudaryti palankias sąlygas tokioms suinteresuotosioms šalims aktyviai stebėti ir reikšmingai dalyvauti biudžeto sudarymo procese.
17. Be to, tikslas turi įtakos valstybėms dėl atitinkamų valstybės pareigūnų sąmoningumo didinimo ir pajėgumų stiprinimo, taip pat kitiems su šio bendrojo komentaro turiniu susijusiems asmenims.

## II. 4 STRAIPSNIO TEISINĖ ANALIZĖ, SUSIJUSI SU VALSTYBĒS BIUDŽETU

### A. „VALSTYBĒS DALYVĒS IMASI“

18. Žodis „imasi“ reiškia, kad valstybės dalyvės neturi veiksmų laisvės, todėl negali rinktis, ar privalo vykdyti savo pareigą imtis visų reikiamų teisinių, administracinių ir kitų priemonių, kurios apima ir su valstybės biudžetu susijusias priemones, vaikų teisėms įgyvendinti.
19. Todėl visi vyriausybės padaliniai, lygiai ir struktūros, kurios dalyvauja valstybių biudžeto sudarymo procese, vykdo savo funkcijas pagal III ir IV skyriuose nurodytus bendruosius Konvencijos principus ir biudžeto principus. Valstybės dalyvės taip pat turėtų sukurti palankią aplinką, kad įstatymų leidžiamosios, teisminės ir aukščiausiosios audito institucijos galėtų daryti tą patį.
20. Valstybės dalyvės turėtų sudaryti sąlygas sprendimus dėl biudžeto priimantiems asmenims visuose vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios lygiuose gauti būtiną informaciją, duomenis ir išteklius, taip pat stiprinti pajėgumus, kad būtų įgyvendintos vaiko teisės.

## B. „VISŲ REIKIAMŲ TEISINIŲ, ADMINISTRACINIŲ IR KITŲ PRIEMONIŲ“

21. Pareiga imtis „visų reikiamų priemonių“ apima pareigą užtikrinti, kad:
  - (a) būtų priimti įstatymai ir politikos, kurie paremtų išteklių sutelkimą, biudžeto paskirstymą ir išlaidas, siekiant įgyvendinti vaikų teises;
  - (b) būtų renkami, rengiami ir platinami būtini duomenys ir informacija apie vaikus, siekiant palaikyti atitinkamų teisės aktų, politikų, programų ir biudžeto rengimą ir įgyvendinimą, kad būtų sustiprintos vaiko teisės;
  - (c) būtų sutelkti, paskirstyti ir panaudoti pakankami viešieji ištekliai, siekiant visiškai įgyvendinti patvirtintus teisės aktus, politikas, programas ir biudžetus;
  - (d) valstybėje biudžetai būtų sistemingai planuojami, vykdomi, įgyvendinami ir registruojami nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu taip, kad būtų užtikrintas vaikų teisių įgyvendinimas.
22. Priemonės laikomos tinkamomis, kai jos yra tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su vaikų teisių stiprinimu tam tikrame, įskaitant valstybės biudžeto, kontekste.
23. „Teisinės priemonės“, kurių valstybės dalyvės privalo imtis valstybės biudžetų atžvilgiu, apima galiojančių teisės aktų peržiūrą, taip pat teisės aktų, kurių tikslas yra užtikrinti, kad biudžetai būtų pakankamai dideli ir galėtų įgyvendinti vaikų teises nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu, rengimą ir priėmimą. „Administracinės priemonės“ apima programų, kurios atitinka priimtų teisės aktų tikslus, rengimą ir įgyvendinimą, taip pat užtikrinimą, kad būtų parengti pakankami biudžetai. „Kitos priemonės“ gali apimti, pavyzdžiui, dalyvavimo valstybės biudžeto sudarymo procese mechanizmus, taip pat su vaikų teisėmis susijusius duomenis ar politikas. Valstybės biudžetai gali būti suvokiami kaip apimantys visas tris priemonių kategorijas ir yra būtini, siekiant įgyvendinti teises, administracines ir kitas priemones. Visi vyriausybės padaliniai, lygiai ir struktūros atsako už vaiko teisių stiprinimą.
24. Komitetas pabrėžia, kad valstybės dalyvės yra įsipareigojusios pademonstruoti, kaip jų pasirenkamos su valstybės biudžetu susijusios priemonės pagerina vaikų teises. Valstybės dalyvės turi pademonstruoti tokių priemonių pagalba gautus rezultatus vaikų atžvilgiu. Pagal Konvencijos 4 straipsnį būtina pademonstruoti ne tik naudotų priemonių įrodymus, bet ir rezultatų įrodymus.

## C. „ŠIOJE KONVENCIJOJE PRIPAŽINTOMS TEISĖMS ĮGYVENDINTI“

25. „Šioje Konvencijoje pripažintos teisės“ apima pilietines, politines, ekonomines, socialines ir kultūrines teises. Valstybės dalyvės yra įsipareigojusios, nedelsdamos įgyvendinti pilietines ir politines teises, taip pat ekonomines, socialines ir kultūrines teises, „panaudodamos kiek įmanoma daugiau savo turimų išteklių“. Tai reiškia, kad visiškas tokių teisių įgyvendinimas bus pasiektas palaipsniui (žr. D dalį).
26. Siekiant įgyvendinti vaiko teises, būtina atkreipti dėmesį į keturis valstybės biudžeto proceso etapus: planavimą, priėmimą, vykdymą ir tolesnius veiksmus. Valstybės dalyvės,



vadovaudamosi bendraisiais Konvencijos principais ir šiame bendrajame komentare išdėstytais biudžeto principais, biudžeto procese turėtų apsvarstyti visų vaikų teises.

27. Analizuojant biudžetą, „vaikų teisių įgyvendinimas“ reiškia, kad valstybės dalyvės turi pareigą sutelkti, paskirstyti ir leisti viešuosius išteklius tokiu būdu, kuris atitiktų jų įsipareigojimų vykdymą. Valstybės dalyvės privalo gerbti, saugoti ir įgyvendinti vaiko teises kaip tai nurodyta toliau:
- (a) „gerbti“ reiškia, kad valstybės dalyvės neturėtų tiesiogiai ar netiesiogiai trukdyti vaikams naudotis savo teisėmis. Biudžetų atžvilgiu tai reiškia, kad valstybė privalo netrukdyti vaikui naudotis savo teisėmis, pavyzdžiui, diskriminuodama tam tikras vaikų grupes biudžeto sudarymo procese, panaikindama finansavimą ar atimdama išteklius iš egzistuojančių programų, kurios užtikrina, kad vaikai galėtų naudotis ekonominėmis, socialinėmis ar kultūrinėmis teisėmis, išskyrus 31 paragrafe nurodytas aplinkybes;
  - (b) „saugoti“ reiškia, kad valstybės dalyvės privalo neleisti tretiesiems asmenims trukdyti naudotis Konvencijoje ir jos fakultatyviniuose protokoluose garantuojamomis teisėmis. Valstybės biudžeto atžvilgiu galimi tokių trečiųjų asmenų pavyzdžiai apima privatų sektorių,<sup>6</sup> regionines ar tarptautines finansines institucijas, kurios gali dalyvauti skirtinguose valstybės biudžeto sudarymo proceso etapuose. Pareiga saugoti reiškia, kad valstybės dalyvės turėtų užtikrinti, kad tretieji asmenys nesikištų ir nepakenktų jų pajamų sutelkimo, biudžeto paskirstymo ir išlaidų procesams. Todėl valstybės dalyvės privalo reguliuoti tokių trečiųjų asmenų vaidmenį, nustatyti skundų teikimo mechanizmus ir sistemingai įsikišti, kai tokie pažeidimai yra vykdomi;
  - (c) „įgyvendinti“ reiškia, kad valstybės dalyvės privalo imtis veiksmų, siekdamos užtikrinti visišką vaiko teisių įgyvendinimą. Valstybės dalyvės turėtų imtis tokių veiksmų:
    - (i) palengvinti vaiko teisių įgyvendinimą, imdamosi priemonių, kurios įgalina ir padeda vaikams naudotis jų teisėmis. Biudžeto kontekste tai apima visų lygių ir struktūrų vykdomosios valdžios, įstatymų leidžiamosios valdžios ir teisminės valdžios aprūpinimą visapusiškai ir darniai vaikų teisėms stiprinti skirtais ištekliais ir informacija. Tai apima priemones, kurios padidintų žinias ir supratimą apie Konvenciją ir fakultatyvinius protokolus valstybės funkcijose ir puoselėtų vaikų teises gerbiančią, saugančią ir įgyvendinančią kultūrą;
    - (ii) kai valstybės dėl nuo jų nepriklausančių priežasčių negali pasirūpinti vaikų teisėmis, jos privalo užtikrinti, kad patys vaikai, naudodamiesi turimomis priemonėmis, galėtų įgyvendinti teises. Ši pareiga apima užtikrinimą, kad patikimi ir išskaidyti duomenys ir informacija būtų viešai prieinami, kad būtų galima vertinti ir stebėti, kaip vaikai gali naudotis savo teisėmis, pavyzdžiui, skirtingose valstybės dalyse;
    - (iii) skatinti vaikų teises, užtikrindamos tinkamą švietimą ir visuomenės supratimą apie biudžeto sprendimų priėmimo procesus ir jų poveikį. Biudžetų atžvilgiu tai

<sup>6</sup> Žr. Bendrąjį komentarą Nr. 16 (2013) dėl valstybės įsipareigojimų, susijusių su verslo sektoriaus poveikiu vaikų teisėms, kuriame Komitetas nurodo, kad „valstybės privalo imtis visų būtinų, tinkamų ir pagrįstų priemonių, kad neleistų verslo įmonėms pažeisti vaikų teises ar prisidėti prie tokių pažeidimų“ (28 paragrafas).

reiškia pakankamų lėšų sutelkimą, paskirstymą ir leidimą, siekiant bendrauti ir įtraukti vaikus, jų šeimas ir globėjus į su biudžeto sprendimais susijusius procesus, įskaitant jiems įtakos turinčius teisės aktus, politikas ir programas. Valstybės dalyvės turėtų nuolat vertinti rezultatus skirtingose grupėse, kad nustatytų, ar reikalingas veiksmingesnis skatinimas.

#### **D. „EKONOMINĖMS, SOCIALINĖMS IR KULTŪRINĖMS TEISĖMS ĮGYVENDINTI VALSTYBĖS DALYVĖS PANAUDOJA KIEK ĮMANOMA DAUGIAU SAVO TURIMŲ IŠTEKLIŲ“**

28. Atsižvelgdamos į šią pareigą, valstybės dalyvės privalo imtis visų galimų priemonių, kad sutelktų, paskirstytų ir leistų pakankamus finansinius išteklius. Siekiant palaikyti Konvencijoje ir jos fakultatyviniuose protokoluose nurodytų teisių įgyvendinimą, politikoms ir programoms paskirstytos lėšos turėtų būti leidžiamos optimaliai pagal bendruosius Konvencijos principus ir šiame bendrajame komentare išdėstytus biudžeto principus.
29. Komitetas pripažįsta sąvokų „kiek įmanoma daugiau savo turimų išteklių“ ir „laipsniškas įgyvendinimas“ raidą kitose pagrindinėse tarptautinėse žmogaus teisių sutartyse,<sup>7</sup> ir laikosi nuomonės, kad Konvencijos 4 straipsnis atspindi abi sąvokas. Todėl valstybės dalyvės imasi priemonių, panaudodamos kiek įmanoma daugiau savo turimų išteklių ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms teisėms įgyvendinti ir, kai būtina, pasitelkdamos tarptautinį bendradarbiavimą, kad palaipsniui pasiektų visišką šių teisių įgyvendinimą, nepažeisdamos tiesiogiai pagal tarptautinę teisę taikomų įsipareigojimų.
30. „Valstybės dalyvės panaudoja kiek įmanoma daugiau savo turimų išteklių“ reiškia, kad iš valstybių dalyvių tikimasi, jog jos pademonstruos pastangas sutelkti, paskirstyti ir leisti biudžeto išteklius, siekdamos įgyvendinti ekonomines, socialines ir kultūrinės visų vaikų teises. Komitetas akcentuoja tai, kad vaikų teisės yra tarpusavyje susijusios ir nedalijamos, todėl būtina atsižvelgti į diferencijavimą tarp ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių bei pilietinių ir politinių teisių. Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių įgyvendinimas dažnai paveikia vaikų gebėjimą visiškai pasinaudoti savo politinėmis ir pilietinėmis teisėmis ir atvirkščiai.
31. 4 straipsnyje įtvirtinta valstybių dalyvių pareiga „kiek įmanoma“ įgyvendinti ekonomines, socialines ir kultūrinės vaikų teises taip pat reiškia, kad jos neturėtų imtis sąmoningų regreso tvarka taikomų priemonių ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių atžvilgiu.<sup>8</sup> Valstybės dalyvės negali leisti, kad egzistuojantis vaiko teisių įgyvendinimo lygis sumažėtų. Ekonominės krizės metu regreso tvarka taikomos priemonės gali būti apsvaistytos tik įvertinus visas kitas galimybes ir užtikrinus, kad tokios priemonės vaikus, ypač pažeidžiamus vaikus, paveiks paskutinius. Valstybės dalyvės privalo parodyti, kad tokios priemonės yra būtinos, pagrįstos, proporcingos, nediskriminuojančios ir laikinos, todėl bet kokios paveiktos teisės bus kaip galima greičiau atstatytos. Valstybės dalyvės turėtų imtis tinkamų priemonių, kad paveiktos vaikų grupės ir kiti apie tokių vaikų padėtį žinantys asmenys dalyvautų sprendimų priėmimo procese, susijusiame su tokiomis priemonėmis. Regreso

<sup>7</sup> Žr., pavyzdžiui, Neįgaliųjų teisių konvencijos 4 straipsnio 2 dalį.

<sup>8</sup> Žr., pavyzdžiui, bendrųjų diskusijų dėl išteklių vaiko teisėms rekomendacijų dėl valstybių atsakomybės (2007) 24 ir 25 paragrafus, Bendrojo komentaro Nr. 15 (2013) dėl vaiko teisės naudotis tobuliausiomis sveikatos sistemos paslaugomis 72 paragrafą ir Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komiteto bendrojo komentaro Nr. 3 9 paragrafą.

tvarka taikomos priemonės negali kelti pavojaus neatidėliotiniams ir būtiniausiems pagrindiniams vaikų teisių įsipareigojimams<sup>9</sup> net ekonominės krizės metu.

32. Pagal Konvencijos 44 straipsnį valstybės dalyvės yra įpareigosios pateikti reguliarias ataskaitas apie pažangą, kurią padarė savo jurisdikcijoje stiprindamos vaikų teises. Būtiną naudoti aiškius ir nuoseklius kiekybinius ir kokybinius tikslus ir rodiklius, kurie padėtų paaiškinti laipsnišką vaikų ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių įgyvendinimą, pasitelkiant kiek įmanoma daugiau turimų išteklių, taip pat neatidėliotinių įsipareigojimų, taikomų pagal šias teises, ir pilietinių ir politinių teisių įgyvendinimą. Tikimasi, kad valstybės dalyvės nuolat peržiūrės ir pagerins savo priemones, kad užtikrintų išteklių visų vaikų teisėms prieinamumą ir maksimizavimą.
33. Komitetas teikia didelę reikšmę atskaitingiems, skaidriems, integraciniams ir dalyvaujantiems sprendimų priėmimo procesams nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu. Tokie procesai suvokiami kaip priemonės, kurios padeda gauti vaikų teisėms, taip pat ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms teisėms įgyvendinti skirtus išteklius.
34. Korupcija ir netinkamas viešųjų išteklių valdymas valstybės pajamų sutelkimo, paskirstymo ir leidimo srityse reiškia, kad valstybė nesilaiko savo įsipareigojimo naudoti kiek įmanoma daugiau savo turimų išteklių. Komitetas pabrėžia, kad valstybės dalyvės turėtų paskirstyti išteklius, kad užkirstų kelią ir panaikintų bet kokią su vaikų teisėmis susijusią korupciją, vadovaudamosi Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją.

## **E. „O PRIREIKUS PASITELKIA IR TARPTAUTINĮ BENDRADARBIAVIMĄ“**

35. Valstybės dalyvės yra įsipareigojusios bendradarbiauti viena su kita, puoselėdamos visuotinę pagarbą žmogaus teisėms (įskaitant vaiko teises) ir jų laikymąsi.<sup>10</sup> Valstybės, kurios neturi Konvencijoje ir fakultatyviniuose protokoluose įtvirtintoms teisėms įgyvendinti būtinų išteklių, privalo siekti tarptautinio bendradarbiavimo (dvišalio, regioninio, tarpregioninio, pasaulinio ar daugiašalio). Valstybės dalyvės, turinčios išteklių tarptautiniams bendradarbiavimui, privalo užtikrinti tokį bendradarbiavimą, kurio tikslas yra palengvinti vaiko teisių įgyvendinimą paramą gaunančioje valstybėje.
36. Valstybės dalyvės turėtų pademonstruoti, kad įgyvendindamos vaiko teises, jos dės visas pastangas ir pasitelks tarptautinį bendradarbiavimą. Toks bendradarbiavimas gali apimti techninę ir finansinę paramą, susijusią su vaikų teisių įgyvendinimu biudžeto sudarymo procese, įskaitant Jungtinių Tautų paramą.<sup>11</sup>
37. Valstybės dalyvės turėtų bendradarbiauti su kitomis valstybėmis, siekdamos sutelkti kiek įmanoma daugiau turimų išteklių vaikų teisėms.

<sup>9</sup> Žr. Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komiteto bendruosiuose komentaruose nurodytas pagrindines pareigas, pavyzdžiui, Bendrajame komentare Nr. 13 (1999) dėl teisės į švietimą, Bendrajame komentare Nr. 14 (2000) dėl teisės naudotis tobuliausiomis sveikatos sistemos paslaugomis ir Bendrajame komentare Nr. 19 (2007) dėl teisės į socialinę apsaugą.

<sup>10</sup> Žr. 1970 m. Deklaraciją dėl tarptautinės teisės principų, liečiančių draugiškus valstybių santykius ir jų bendradarbiavimą pagal Jungtinių Tautų Chartiją.

<sup>11</sup> Žr. Konvencijos 45 straipsnį.

38. Valstybių dalyvių ir paramos teikėjų ir gavėjų bendradarbiavimo strategijos turėtų prisidėti prie vaikų teisių įgyvendinimo ir negali turėti neigiamos įtakos vaikams, ypač labiausiai pažeidžiamiems vaikams.
39. Valstybės dalyvės turėtų laikytis savo įsipareigojimų pagal Konvenciją ir fakultatyvinius protokolus, dalyvaudamos vystomajame bendradarbiavime kaip tarptautinių organizacijų narės<sup>12</sup> ir pasirašydamos tarptautinius susitarimus. Be to, valstybės dalyvės, planuodamos ir įgyvendindamos ekonomines sankcijas, turėtų apsvarstyti galimą poveikį vaikų teisėms.

### III. BENDRIEJI KONVENCIJOS IR VALSTYBIŲ BIUDŽETŲ PRINCIPAI

40. Keturi pagrindiniai principai pagal Konvenciją sudaro visų tiesiogiai ar netiesiogiai su vaiko teisėmis susijusių valstybės sprendimų ir veiksmų, įskaitant valstybių biudžetus, pagrindą.

#### A. NEDISKRIMINAVIMO TEISĖ (2 STR.)

41. Valstybės dalyvės privalo saugoti vaikus nuo visų diskriminacijos formų, „nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, lūmo ar kokių nors kitų aplinkybių“ (2 straipsnio 1 dalis). Valstybės dalyvės privalo užkirsti kelią diskriminacijai visuose administraciniuose lygiuose ir negali tiesiogiai ar netiesiogiai diskriminuoti vaikų, rengdamos ar įgyvendindamos visus su biudžetais susijusius teisės aktus, politikas ar programas.
42. Valstybės dalyvės turėtų imtis aktyvių priemonių, siekdamos užtikrinti teigiamus rezultatus visiems vaikams teisės aktų, politikų ir programų atžvilgiu, sutelkdamos pakankamas pajamas ir atitinkamai paskirstydamos ir leisdamos lėšas. Siekdamos pasiekti esminę lygybę, valstybės dalyvės turėtų identifikuoti vaikų grupes, kurios įgyja specialių priemonių teisę, ir naudoti valstybės biudžetus, kad įgyvendintų tokias priemones.
43. Valstybės dalyvės turėtų sukurti nediskriminavimo aplinką ir imtis veiksmų, įskaitant išteklių paskirstymą, siekdamos užtikrinti, kad visi jų vyriausybės padaliniai, lygiai ir struktūros, taip pat pilietinė visuomenė ir privatus sektorius aktyviai remtų vaikų teisę į nediskriminavimą.
44. Siekdamos sudaryti biudžetus, kurie prisidėtų prie teigiamų vaiko teisių įgyvendinimo rezultatų, valstybės dalyvės privalo spręsti nelygybės tarp vaikų klausimą, peržiūrėdamos ir tikslindamos atitinkamus teisės aktus, politikas ir programas, didindamos arba suteikdamos pirmenybę tam tikroms biudžeto dalims arba pagerindamos savo biudžetų veiksmingumą, efektyvumą ir teisingumą.

<sup>12</sup> Žr. Bendrojo komentaro Nr. 5 64 paragrafą.

## B. VAIKO INTERESAI (3 STR.)

45. Konvencijos 3 straipsnio 1 dalis nurodo, kad visuose su vaikais susijusiuose veiksmuose pirmiausia būtina atsižvelgti į vaiko interesus. Valstybės dalyvės privalo integruoti ir taikyti šį principą visuose teisėkūros, administraciniuose ir teisiniuose procesuose, kurie turi tiesioginį ar netiesioginį poveikį vaikams,<sup>13</sup> įskaitant biudžetus. Kiekviename biudžeto proceso etape ir visuose sprendimuose dėl biudžeto, kurie turi įtakos vaikams, pirmiausia būtina atsižvelgti į vaiko interesus.
46. Kaip Komitetas pažymėjo savo bendrajame komentare Nr. 14 (2013) dėl vaiko teisės pirmiausia atsižvelgti į jo (jos) interesus, Konvencijoje ir jos fakultatyviniuose protokoluose išdėstytos teisės numato vaiko interesų vertinimo ir nustatymo sistemą. Šis įsipareigojimas yra labai svarbus, kai valstybės vertina konkuruojančius biudžeto paskirstymo ir išlaidų prioritetus. Valstybės dalyvės turėtų pademonstruoti, kaip buvo atsižvelgta į vaiko interesus sprendimuose dėl biudžeto, įskaitant vaiko interesų vertinimą pagal kitas aplinkybes.
47. Valstybės dalyvės turėtų atlikti poveikio vaiko teisėms vertinimą nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu,<sup>14</sup> kad nustatytų teisės aktų, politikų ir programų poveikį visiems vaikams, ypač pažeidžiamiems vaikams, kurie gali turėti specialiųjų poreikių, todėl jiems gali reikėti neproporcingos išlaidų dalies, kad jų teisės būtų įgyvendintos. Poveikio vaiko teisėms vertinimas turėtų būti kiekvieno biudžeto proceso dalis ir papildyti kitas stebėsenos ir analizės pastangas. Nors valstybės dalyvės taiko skirtingas metodologijas ir praktikas, vykdydamos poveikio vaiko teisėms vertinimą, jos turėtų naudotis Konvencija ir jos fakultatyviniais protokolais, taip pat atitinkamomis baigiamosiomis pastabomis ir Komiteto parengtais bendraisiais komentarais. Poveikio vaiko teisėms vertinimas turėtų atsižvelgti į suinteresuotąsias šalis, pavyzdžiui, vaikus, pilietinės visuomenės organizacijas, ekspertus, valstybių valdymo struktūras ir akademinės institucijas. Analizė turėtų pateikti rekomendacijas dėl pakeitimų, alternatyvų ir patobulinimų, be to, turėtų būti viešai prieinama.

## C. TEISĖ GYVENTI, IŠGYVENTI IR VYSTYTIS (6 STR.)

48. Konvencijos 6 straipsnis nurodo, kad kiekvienas vaikas turi neatimamą teisę gyventi ir valstybės dalyvės užtikrina visų vaikų išgyvenimą ir vystymąsi. Komitetas savo bendrajame komentare Nr. 5 nurodo, kad vaiko vystymasis yra „holistinė sąvoka, apimanti vaiko fizinį, psichinį, dvasinį, dorovinį, psichologinį ir socialinį vystymąsi“, o „įgyvendinimo priemonės turėtų siekti optimalaus visų vaikų vystymosi“ (12 paragrafas).
49. Komitetas pripažįsta, kad vaikai turi skirtingus poreikius skirtingose augimo ir vystymosi etapuose.<sup>15</sup> Priimdamos sprendimus dėl biudžeto, valstybės dalyvės turėtų apsvarstyti visus veiksnius, būtinus, kad skirtingo amžiaus vaikai išgyventų, augtų ir vystytųsi.

<sup>13</sup> Žr. Bendrojo komentaro Nr. 14 (2013) dėl vaiko teisės pirmiausia atsižvelgti į jo (jos) interesus 6 paragrafo a punktą.

<sup>14</sup> Žr. Bendrojo komentaro Nr. 5 45 paragrafą ir Bendrojo komentaro Nr. 14 35 ir 99 paragrafus.

<sup>15</sup> Žr. Bendrąjį komentarą Nr. 7 (2005) dėl vaiko teisių įgyvendinimo ankstyvojoje vaikystėje ir bendrąjį komentarą dėl pauglių teisių (bus parengtas).

Valstybės dalyvės turėtų parodyti savo įsipareigojimą vaikų teisių atžvilgiu, aiškiai pademonstruodamos tam tikras savo biudžetų dalis, kurios turi įtakos skirtingų amžiaus grupių vaikams.

50. Komitetas pripažįsta, kad investicijos ankstyvojoje vaikystėje turi teigiamą poveikį vaikų gebėjimui naudotis savo teisėmis, pažeidžia skurdo ciklą ir suteikia didelę ekonominę naudą. Per mažos investicijos į vaikus ankstyvajame amžiuje gali pakenkti kognityviniam vystymuisi ir sustiprinti esamus nepriteklus, nelygybes ir skurdo plitimą iš vienos kartos į kitą.
51. Siekiant užtikrinti teisę gyventi, išgyventi ir vystytis, būtina apsvarstyti biudžetus skirtingų dabartinių kartos vaikų grupių atžvilgiu ir atsižvelgti į ateities kartas, sukuriant darnias daugiametes pajamų ir išlaidų prognozes.

#### **D. TEISĖ BŪTI IŠGIRSTAM (12 STR.)**

52. Konvencijos 12 straipsnis įtvirtina kiekvieno vaiko teisę laisvai reikšti savo pažiūras visais jį (ją) liečiančiais klausimais ir skirti toms pažiūroms daug dėmesio, atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą.<sup>16</sup> Valstybės dalyvės turėtų nuolat išklausti vaikų pažiūras dėl juos liečiančių biudžeto sprendimų, pasitelkdamos prasmingo vaikų dalyvavimo mechanizmus nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu. Tokių mechanizmų dalyviai turėtų gauti galimybę laisva valia, be jokios represijų ar pajuokos baimės prisidėti, o valstybės dalyvės turėtų pateikti atsiliepimus dalyvavusiems. Visų pirma, valstybės dalyvės turėtų konsultuotis su vaikais (ir pažeidžiamais vaikais), kurie susiduria su sunkumais, kai nori būti išgirsti.
53. Komitetas primena, kad „investicijos į vaiko teisės būti išgirstam dėl visų jį (ją) liečiančių klausimų ir tinkamai atsižvelgti į jo (jos) pažiūras įgyvendinimą yra aiškus ir tiesioginis valstybių dalyvių įsipareigojimas pagal Konvenciją... Be to, būtinas įsipareigojimas dėl išteklių ir mokymo.“<sup>17</sup> Tai pabrėžia valstybių narių atsakomybę užtikrinti finansavimą, kad būtų pasiektas prasmingas vaikų dalyvavimas visuose su jais susijusių sprendimų priėmimo procesuose. Pripažįstama vykdomosios valdžios pareigūnų, nepriklausomų vaikų ombudsmenų, švietimo įstaigų, žiniasklaidos, pilietinės visuomenės organizacijų, vaikų organizacijų ir įstatymų leidžiamosios valdžios vaidmens svarba, užtikrinant vaikų dalyvavimą su sprendimų dėl biudžeto priėmimu susijusiuose procesuose.
54. Komitetas pripažįsta, kad biudžeto skaidrumas yra būtina prasmingo dalyvavimo sąlyga. Skaidrumas reiškia viešos ir laiku prieinamos informacijos apie biudžeto planavimą, priėmimą, vykdymą ir tolesnius veiksmus užtikrinimą. Tai apima ir kiekybinius biudžeto duomenis, ir aktualią informaciją apie teisės aktus, politikas, programas, biudžeto tvarkaraščius, išlaidų prioritetų ir sprendimų motyvaciją, pasiekimus ir rezultatus bei paslaugų teikimo informaciją. Komitetas akcentuoja, kad savo biudžetuose valstybės dalyvės turi numatyti lėšas ir aprūpinti pagal aplinkybes tinkamomis medžiagomis, mechanizmais ir institucijomis, kad būtų sudarytos sąlygos prasmingam dalyvavimui.<sup>18</sup>

<sup>16</sup> Taip pat žr. Bendrąjį komentarą Nr. 12 (2009) dėl vaiko teisės būti išgirstam.

<sup>17</sup> Žr. Bendrojo komentaro Nr. 12 135 paragrafą.

<sup>18</sup> Žr. Konvencijos 13 straipsnio 1 dalį.

55. Komitetas pabrėžia, kad siekdamas garantuoti prasmingą dalyvavimą, valstybės dalyvės privalo priimti teisės aktus ir politikas dėl informacijos laisvės, kuriose įtraukiamos ar bent jau nėra pašalintos vaikų ir vaikų teisių gynėjų teisės gauti pagrindinius biudžetinius dokumentus, tokius kaip išankstinio biudžeto ataskaitas, biudžeto pasiūlymus, patvirtintus biudžetus, vidurio laikotarpio ataskaitas, per metus teikiamas ataskaitas ir audito išvadas.
56. Komitetas pripažįsta, kad kai kurios valstybės turi prasmingo vaikų dalyvavimo tam tikrose biudžeto proceso etapuose patirties, ir ragina valstybes dalyves dalintis tokia patirtimi ir identifikuoti joms tinkančias geras praktikas.

#### IV. VALSTYBĒS BIUDŽETO VAIKŲ TEISĒMS SUDARYMO PRINCIPAI

57. Kaip nustatyta II skyriuje, Komitetas pabrėžia, kad valstybės dalyvės savo biudžeto procesuose privalo imtis pajamų generavimo ir išlaidų valdymo priemonių taip, kad jų pakaktų vaikų teisėms įgyvendinti. Komitetas pripažįsta, kad egzistuoja skirtingi būdai, padedantys užtikrinti pakankamus išteklius vaikų teisėms įgyvendinti, įskaitant galimybę atsižvelgti į bendruosius Konvencijos principus ir biudžeto veiksmingumo, efektyvumo, teisingumo, skaidrumo ir tvarumo principus. Konvencijos valstybės dalyvės privalo vykdyti savo su biudžetu susijusius įsipareigojimus vaikų teisėms įgyvendinti.
58. Komitetas pripažįsta, kad valstybės turi specialiųjų bendrųjų Konvencijos principų taikymo ir biudžeto principų laikymosi savo biudžeto procesuose žinių ir patirties. Valstybės dalyvės skatinamos dalintis ir keistis savo geromis praktikomis.

##### A. VEIKSMINGUMAS

59. Valstybės dalyvės turėtų planuoti, tvirtinti, vykdyti ir atlikti tolesnius veiksmus taip, kad remtų vaiko teises. Valstybės dalyvės turėtų investuoti, siekdamas suprasti vaiko teisių situaciją ir parengti bei įgyvendinti strategiškai parengtus teisės aktus, politikas ir programas, skirtas su vaiko teisių įgyvendinimu susijusiems iššūkiams įveikti. Valstybės dalyvės turėtų nuolat vertinti biudžetų poveikį skirtingoms vaikų grupėms ir užtikrinti, kad jų su biudžetu susiję sprendimai turėtų geriausius įmanomus rezultatus daugeliui vaikų, atkreipdamos ypatingą dėmesį į pažeidžiamus vaikus.

##### B. EFEKTYVUMAS

60. Su vaikais susijusioms politikoms ir programoms skirti viešieji ištekliai turėtų būti valdomi taip, kad būtų užtikrintas geriausias vertės ir išleistų pinigų santykis ir atsižvelgta į įsipareigojimą gerbti, saugoti ir įgyvendinti vaikų teises. Patvirtintos išlaidos turėtų būti valdomos pagal patvirtintus biudžetus. Vaikų teisėms stiprinti skirtos prekės ir paslaugos turėtų būti perkamos ir pristatomos skaidriai ir laiku ir atitikti kokybės reikalavimus. Be to, vaiko teisėms skirtos lėšos negali būti švaistomos. Valstybės dalyvės turėtų dėti pastangas, kad įveiktų efektyviai lėšas naudoti trukdančias institucines kliūtis. Valstybės lėšų stebėseną, vertinimą ir auditavimą turėtų užtikrinti patikros ir pusiausvyros sistema, kuri palaikytų patikimą finansų valdymą.

### C. TEISINGUMAS

61. Valstybės dalyvės negali diskriminuoti vaikų ar jų grupių, sutelkdamos ar paskirstydamos išteklius ar panaudodamos valstybės lėšas. Teisingas lėšų panaudojimas ne visada reiškia, kad kiekvienam vaikui bus skirta vienoda suma. Tai apima ir su išlaidomis susijusių sprendimų, kurie nulemia esminę vaikų lygybę, priėmimą. Ištekliai turėtų būti teisingai nukreipti, kad skatintų lygybę. Valstybės dalyvės, vertindamos vaikų teises, privalo panaikinti visas diskriminacines kliūtis, su kuriomis gali susidurti vaikai.

### D. SKAIDRUMAS

62. Valstybės dalyvės turėtų parengti ir palaikyti viešųjų finansų valdymo sistemas ir praktikas, kurias galima patikrinti, o informacija apie viešuosius išteklius turėtų būti laisvai ir laiku prieinama. Skaidrumas prisideda prie efektyvumo ir kovoja su korupcija bei neteisingu valstybės biudžeto valdymu, o tai savo ruožtu padidina vaiko teisėms stiprinti prieinamus valstybės išteklius. Skaidrumas taip pat yra būtina sąlyga, siekiant sudaryti sąlygas prasmingam vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios, pilietinės visuomenės atstovų, taip pat vaikų dalyvavimui biudžeto procese. Komitetas taip pat pabrėžia, kad valstybės dalyvės turėtų aktyviai remti galimybę gauti informaciją apie su vaikais susijusias valstybės pajamas, asignavimus ir išlaidas ir priimti politikas, kurios remia ir skatina nuolatinį įstatymų leidžiamųjų organų ir pilietinės visuomenės, įskaitant vaikus, bendradarbiavimą.

### E. TVARUMAS

63. Būtina atsižvelgti į dabartinės ir ateities kartų vaikų interesus visuose sprendimuose dėl biudžeto. Valstybės dalyvės turėtų sutelkti pajamas ir valdyti viešuosius išteklius taip, kad užtikrintų nuolat vykstantį tiesiogiai ar netiesiogiai vaikų teisėms įgyvendinti skirtų politikų priėmimą ir programų pristatymą. Valstybės dalyvės gali imtis regreso tvarka taikomų priemonių vaikų teisių atžvilgiu, tik vadovaudamosi 13 paragrafe išdėstytais nuostatomis.

## V. VAIKO TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS VALSTYBĖS BIUDŽETUOSE

64. Šioje dalyje Komitetas pateikia išsamesnes gaires ir rekomendacijas dėl vaiko teisių įgyvendinimo kiekviename iš keturių valstybės biudžeto proceso etapų:
- (a) planavimas;
  - (b) priėmimas;
  - (c) vykdymas;
  - (d) tolesni veiksmai.
65. Komitetas, šioje dalyje atkreipdamas dėmesį į nacionalinius ir subnacionalinius valstybės biudžeto procesus, pabrėžia valstybių dalyvių įsipareigojimą skatinti Konvencijos



įgyvendinimą, pasitelkiant tarptautinį bendradarbiavimą.<sup>19</sup> Toks bendradarbiavimas, jei reikia, turėtų būti matomas nacionaliniuose ir subnacionaliniuose biudžetuose.

66. Komitetas taip pat pabrėžia veiksmingo tarpsektorinio koordinavimo, taip pat koordinavimo tarp ministerijų, departamentų ir agentūrų bei kooperacijos visuose biudžeto procesuose svarbą, siekiant visiškai įgyvendinti Konvenciją ir jos fakultatyvinius protokolus. Valstybės dalyvės turėtų skirti išteklius ir pritaikyti informacines sistemas, kad palaikytų tokį bendradarbiavimą nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu.

## A. PLANAVIMAS

### 1. Padėties vertinimas

67. Biudžeto planavimas reikalauja realaus ekonominės situacijos vertinimo. Taip pat būtina įvertinti, kiek galiojantys teisės aktai, politikos ir programos gerbia, saugo ir įgyvendina vaikų teises. Valstybėms reikia patikimos, laiku gautos, prieinamos, išsamios išskaidytos informacijos ir duomenų, kurie būtų pateikti pakartotinai naudotinais formatais, apie dabartinę ir prognozuojamą makroekonominę su biudžetu ir vaikų teisėmis susijusią padėtį. Tokia informacija labai svarbi, siekiant sukurti teisės aktus, politikas ir programas, kurios yra tiesiogiai arba netiesiogiai skirtos vaikų teisėms ar siekia jas stiprinti.
68. Valstybės dalyvės, planuodamos biudžetus, turėtų apsvarstyti skirtingas vaikų grupes, ypač pažeidžiamus vaikus, ir atsižvelgti į praeitį (mažiausiai pastaruosius 3–5 metus), dabartinę padėtį ir ateitį (mažiausiai ateinančius 5–10 metų). Siekdamos užtikrinti galimybę gauti patikimą ir naudingą informaciją apie vaikų padėtį, valstybės dalyvės turėtų atlikti šiuos veiksmus:
- (a) periodiškai peržiūrėti už su vaikais susijusių demografinių ir kitų aktualių duomenų rinkimą, tvarkymą, analizę ir platinimą atsakingų statistikos įstaigų ir sistemų įgaliojimus ir išteklius;
  - (b) užtikrinti, kad turima informacija apie vaikų padėtį būtų naudingai išskaidyta, atsižvelgiant į skirtingas vaikų grupes ir Konvencijos 2 straipsnyje nurodytą nediskriminavimo principą (taip pat žr. III skyriaus A dalį);
  - (c) įsitikinti, kad patogi naudoti informacija ir išskaidyti duomenys apie vaikų padėtį būtų laiku prieinami vykdomosios valdžios pareigūnams ir įstatymų leidžiamosios valdžios nariams, kurie dalyvauja biudžeto sudarymo procese nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu, taip pat pilietinei visuomenei ir vaikams;
  - (d) sukurti ir prižiūrėti duomenų bazę apie visas vaikams įtakos turinčias politikas ir išteklius, kad atitinkamų programų įgyvendinimo ir stebėsenos procesuose dalyvaujantys asmenys turėtų nuolatinę galimybę gauti objektyvią ir patikimą informaciją.

<sup>19</sup> Žr. II skyriaus E dalį ir Konvencijos 45 straipsnį.

69. Valstybės dalyvės turėtų ištirti ankstesnį ir galimą sprendimų dėl biudžeto poveikį vaikams, atlikdamos šias veiklas:
- (a) atlikti auditus, vertinimus ir tyrimus apie ankstesnių valstybės pajamų surinkimo, biudžeto asignavimų ir išlaidų poveikį vaikams;
  - (b) konsultuotis su vaikais, jų globėjais ir vaikų teises ginančiais asmenimis ir atsižvelgti į rezultatus sprendimų dėl biudžeto priėmimo procese;
  - (c) peržiūrėti veikiančius mechanizmus arba sukurti naujus, kad per biudžetinius metus būtų galima nuolat konsultuotis su vaikais;
  - (d) naudoti naujas technologijas, kad būtų remiamas efektyvus biudžeto planavimas vaiko teisių atžvilgiu.

## 2. Teisės aktai, politikos ir programos

70. Su fiskaliniais klausimais, biudžeto procesu ar specifinėmis vaiko teisėmis susiję teisės aktai, politikos ir programos turi tiesioginį arba netiesioginį poveikį vaikams. Valstybės dalyvės privalo imtis visų įmanomų priemonių, siekdamos užtikrinti, kad visi teisės aktai, politikos ir programos atitiktų Konvenciją ir jos fakultatyvinius protokolus, atspindėtų vaikų, ypač pažeidžiamų vaikų, realijas, vaikams nepakenktų ir neužkirstų kelio jų teisių įgyvendinimui.
71. Komitetas pripažįsta, kad makroekonominiai ir fiskaliniai teisės aktai, politikos ir programos gali turėti netiesioginį poveikį vaikams, jų gynėjams ir globėjams, pavyzdžiui, darbą reguliuojantys teisės aktai arba valstybės skolos valdymas. Valstybės dalyvės turėtų atlikti visų (ir makroekonominių, ir fiskalinių) teisės aktų, politikų ir programų poveikio vaiko teisėms vertinimą, siekdamos užtikrinti, kad jie nepažeidžia vaiko teisių įgyvendinimo.
72. Su vaikais susiję teisės aktai, politikos ir programos turėtų būti tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo sprendimų priėmimo ir veiklos, taip pat valstybių dalyvių narystės tarptautinėse organizacijose dalis. Tarptautiniame vystomajame arba finansiniame bendradarbiavime dalyvaujanti valstybė turėtų imtis visų reikiamų priemonių, siekdamas užtikrinti, kad toks bendradarbiavimas būtų vykdomas pagal Konvenciją ir jos fakultatyvinius protokolus.
73. Komitetas pabrėžia, kad valstybės dalyvės turėtų parengti išlaidų prognozes dėl pasiūlytų vaikų liečiančių teisės aktų, politikų ir programų, siekdamos įvertinti reikalingų finansinių išteklių dydį ir įgalinti biudžetą planuojančius ir atitinkamus sprendimus priimančius asmenis vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucijose priimti informuotus sprendimus dėl teisėms įgyvendinti būtinų išteklių.

## 3. Išteklių sutelkimas

74. Komitetas pripažįsta valstybių teisės aktų, politikų ir sistemų svarbą dėl pajamų sutelkimo ir skolinimosi, siekiant išlaikyti turimus išteklius vaiko teisėms. Valstybės dalyvės turėtų imtis konkrečių darnių priemonių, siekdamos sutelkti nacionalinius išteklius nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu, pvz., panaudodamos mokesčių ir neapmokestinamų pajamų sistemas.

75. Valstybės dalyvės turėtų siekti tarptautinio bendradarbiavimo, jeigu nepakanka turimų išteklių vaikų teisėms įgyvendinti. Toks bendradarbiavimas turi atsižvelgti į Konvenciją ir jos fakultatyvinius protokolus valstybių paramos teikėjų ir gavėjų atžvilgiu. Komitetas pabrėžia, kad tarptautinis ir regioninis bendradarbiavimas dėl vaikų teisių įgyvendinimo gali apimti išteklių sutelkimą tikslinėms programoms, taip pat su apmokestinimu, kova su mokesčių vengimu, skolos valdymu, skaidrumu ir kitais klausimais susijusias priemones.
76. Vaiko teisėms skirtų valstybės išteklių sutelkimas turėtų būti atliekamas IV skyriuje išdėstytus biudžeto principus atitinkančiu būdu. Skaidrumo išteklių sutelkimo sistemoje stoka gali tapti neefektyvumo, netinkamo valstybės finansų valdymo ir korupcijos priežastimi, todėl valstybės gali neturėti pakankamų išteklių vaiko teisėms. Skirtingi mokestiniai režimai, kurie neatsižvelgia į šeimų mokumą, gali tapti išteklių sutelkimo nelygybės priežastimi. Todėl žmonės, kurie jau turi menkus finansinius išteklius ir rūpinasi vaikais, gali patirti neproporcingai didelę pajamų našta.
77. Valstybės dalyvės turėtų visiškai sutelkti savo turimus išteklius tokiu būdu, kuris atitiktų jų įsipareigojimus dėl įgyvendinimo, atlikdamos šiuos veiksmus:
- atlikdamos su išteklių sutelkimu susijusių teisės aktų ir politikų poveikio vaikų teisėms vertinimą;
  - peržiūredamos ir užtikrindamos, kad vertikalios (tarp skirtingų valstybės lygių) ir horizontalios (tarp to paties lygio padalinių) pajamų padalijimo politikos ir formulės palaikytų ir stiprintų skirtinguose regionuose gyvenančių vaikų lygybę;
  - peržiūredamos ir stiprindamos savo pajėgumą formuluoti ir valdyti mokestinius teisės aktus, politikas ir sistemas, įskaitant susitarimų tarp šalių pasirašymą, siekiant panaikinti mokesčių vengimą;
  - apsaugodamos turimus išteklius, kad būtų stiprinamos vaikų teisės, užkirsdamos kelią išteklių švaistymui dėl neefektyvaus ar netinkamo valdymo, taip pat visuose lygiuose kovodamos su korumpuotomis ar neteisėtomis praktikomis;
  - taikydamos IV skyriuje išdėstytus biudžeto principus visose išteklių sutelkimo strategijose;
  - užtikrindamos, kad jų pajamų, išlaidų ir įsipareigojimų šaltiniai leistų įgyvendinti dabartinės ir ateities kartų vaikų teises.
78. Komitetas pripažįsta, kad valstybių vykdomas tvarus skolos valdymas kreditorių ir skolintojų vardu gali prisidėti prie išteklių vaiko teisėms sutelkimo. Tvarus skolos valdymas apima skaidrių teisės aktų, politikų ir sistemų, kuriose nurodomas aiškus su skolinimusi ir skolinimu susijęs vaidmuo ir atsakomybės, taip pat skolos valdymas ir stebėjimas, priėmimą. Komitetas taip pat pripažįsta, kad ilgalaikė netvari skola gali tapti kliūtimi valstybės gebėjimui sutelkti išteklius vaikų teisėms ir nulemti mokesčių ir naudotojų rinkliavų, turinčių neigiamą poveikį vaikams, įvedimą. Todėl būtina atlikti poveikio vaiko teisėms vertinimą susitarimų dėl skolų atžvilgiu.
79. Parama skolai mažinti gali padidinti valstybės gebėjimą sutelkti išteklius vaiko teisėms. Kai valstybės dalyvės gauna paramą skolai mažinti, priimant sprendimus dėl išteklių, kurie atsirado dėl tokios paramos, paskirstymo, būtina atsižvelgti į vaikų teises.

80. Valstybės dalyvės privalo apsaugoti vaikų teises, priimdamos su išteklių sutelkimu susijusius sprendimus, kai tokie ištekliai yra gaunami natūralių išteklių gavybos metu. Nacionaliniai ir tarptautiniai susitarimai dėl tokių išteklių turėtų atsižvelgti į galimą poveikį dabartinėms ir ateities vaikų kartoms.

#### 4. Biudžetų sudarymas

81. Išankstinio biudžeto projektai ir pasiūlymai dėl biudžeto suteikia valstybėms galingas priemones paversti savo įsipareigojimus vaiko teisių atžvilgiu konkrečiais prioritetais ir planais nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu. Valstybės dalyvės turėtų parengti su biudžetu susijusius projektus ir pasiūlymus taip, kad būtų galima efektyviai palyginti ir stebėti su vaikais susijusius biudžetus. Todėl valstybės dalyvės privalo:
- (a) laikytis tarptautinių biudžeto klasifikavimo (pvz., funkciniai (sektorius ar sektorius pošakio), ekonominiai (einamasis ir kapitalo išlaidų), administraciniai (ministerijos, departamento, agentūros) ir programiniai (jeigu naudojama programa paremtas biudžetas) biudžetai) sistemų tiek, kiek jos atitinka vaikų teises;
  - (b) peržiūrėti administracines gaires ir procedūras dėl išankstinio biudžeto projektų ir biudžetų pasiūlymų sudarymo, tokias kaip standartizuotus darbalapius ir instrukcijas, nurodančias su kuriomis suinteresuotomis šalimis būtina tartis, siekiant užtikrinti, kad jie atitiktų šį bendrąjį komentarą;
  - (c) papildomai peržiūrėti klasifikavimo sistemas, siekdamas užtikrinti, kad jos apima biudžeto eilutes ir kodus ir išskaido būtiną biudžetinę informaciją pagal 84 paragrafe išvardytas kategorijas;
  - (d) užtikrinti, kad biudžeto eilutės ir kodai atitiktų nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu;
  - (e) laiku, naudotojams priimtiniu formatu skelbti išankstinio biudžeto projektus ir biudžeto pasiūlymus, kurie būtų prieinami įstatymų leidžiamiesiems organams, vaikams ir vaiko teisių gynėjams.
82. Išankstinio biudžeto projektuose ir biudžeto pasiūlymuose turi būti pateikta reikiama informacija apie valstybės planus įgyvendinti savo įsipareigojimus vaiko teisių atžvilgiu. Valstybės dalyvės turėtų naudoti savo išankstinio biudžeto projektus ir biudžeto pasiūlymus šiais tikslais:
- (a) paaiškinti, kaip su vaikais susiję teisės aktai, politikos ir programos bus finansuojamos ir įgyvendinamos;
  - (b) nustatyti, kurie biudžeto asignavimai bus tiesiogiai skirti vaikams;
  - (c) nustatyti, kurie biudžeto asignavimai tiesiogiai veiks vaikus;
  - (d) pristatyti su ankstesnių biudžetų poveikiu vaikams susijusių vertinimų ir auditų išvadas;
  - (e) detalizuoti buvusias ir būsimas vaikų teisėms stiprinti skirtas priemones;
  - (f) pateikti finansinius duomenis ir aiškinamuosius tekstus apie praeityje ar šiuo metu paskirtus išteklius ir prognozuojamus išteklius vaiko teisėms, taip pat faktines išlaidas;

- (g) nustatyti veiklos rezultatų tikslus, kurie susieja su vaikais susijusių programų tikslus su biudžeto asignavimais ir faktinėmis išlaidomis, kad būtų galima stebėti rezultatus ir poveikį vaikams (ir pažeidžiamiesiems vaikams).
83. Išankstinio biudžeto projektai ir biudžeto pasiūlymai yra svarbūs informacijos šaltiniai vaikų teisių organizacijoms, vaikams ir jų globėjams. Valstybės dalyvės turėtų didinti savo atskaitomybę jų jurisdikcijai prikasantiems žmonėms, pateikdamos naudotojui patogią ir prieinamą informaciją ir ją platindamos visuomenei.
84. Aiškios biudžeto klasifikavimo sistemos valstybėms ir jų subjektams suteikia pagrindą stebėti, kaip su vaikais susiję biudžeto asignavimai ir faktinės išlaidos yra valdomos, vadovaujantis biudžeto principais. Todėl būtina remtis biudžeto eilutėmis ir kodais, kurie išskaido duomenis apie planuojamas, priimtas, peržiūrėtas ir faktines tiesiogiai su vaikais susijusias išlaidas. Tokios eilutės ir kodai apima:
- (a) amžių (būtina pripažinti, kad amžiaus grupės apibrėžimas kiekvienoje valstybėje skiriasi);
  - (b) lytį;
  - (c) geografinę zoną, pvz., subnacionalinį padalinį;
  - (d) dabartines ir galimas pažeidžiamų vaikų grupes, atsižvelgiant į Konvencijos 2 straipsnį (taip pat žr. III skyriaus A dalį);
  - (e) pajamų šaltinį (nacionalinės, subnacionalinės, regioninės ar tarptautinės pajamos);
  - (f) atsakingus padalinius, tokius kaip departamentai, ministerijos ar agentūros, nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu.
85. Savo biudžeto pasiūlymuose valstybės dalyvės turėtų nurodyti bet kokias su vaikais susijusias programas, kurių vykdymą siūlo perduoti arba jau perdavė privačiam sektoriui.<sup>20</sup>
86. Komitetas pastebi, kad didžiausią pažangą padariusios valstybės, siekdamos savo biudžetuose užtikrinti vaikų teises, yra linkusios biudžeto sudarymo procese taikyti programa pagrįstą požiūrį. Valstybės dalyvės raginamos dalintis patirtimi apie šį požiūrį ir apsvarstyti galimybę jį pritaikyti.

## B. PRIĖMIMAS

### 1. Teisės aktų leidėjų vykdomas biudžeto pasiūlymų tikrinimas

87. Komitetas akcentuoja, kad teisės aktų leidėjai nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu privalo turėti galimybę gauti išsamią, patogią informaciją apie vaikų padėtį ir turėti aiškų supratimą, kaip biudžeto pasiūlymai siekia pagerinti vaikų gerovę ir remti jų teises.

<sup>20</sup> Žr. Bendrojo komentaro Nr. 16 (2013) dėl valstybės įsipareigojimų, susijusių su verslo sektoriaus poveikiu vaikų teisėms 25 paragrafą.

88. Įstatymų leidžiamiesiems organams nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu taip pat reikia pakankamai laiko, išteklių ir autonomijos, kad galėtų patikrinti biudžeto pasiūlymus iš vaiko teisių perspektyvos, o prireikus – vykdyti ar įgalioti atlikti analizę ar tyrimus, kad būtų išsiaiškintos biudžeto asignavimų pasekmės skirtingoms vaikų grupėms.
89. Kad įstatymų leidžiamųjų organų vykdoma priežiūra atitiktų vaikų interesus, teisėkūros institucijų ir jų komitetų nariai turėtų gauti įgaliojimus tirti, peržiūrėti, o prireikus ir reikalauti keisti biudžeto pasiūlymus, siekdami užtikrinti, kad tokie pasiūlymai remtų vaiko teises tokiu būdu, kuris atitinka bendruosius Konvencijos principus ir biudžeto principus.
90. Valstybės dalyvės turėtų prisidėti, kad įstatymų leidžiamųjų organų nariai būtų tinkami pasirengę analizuoti ir diskutuoti dėl biudžeto pasiūlymų poveikio visiems vaikams, užtikrindamos, kad nacionaliniai ir subnacionaliniai įstatymų leidžiamieji organai, įskaitant atitinkamus teisėkūros komitetus:
- (a) turėtų galimybę gauti lengvai suprantamą ir naudojamą informaciją apie vaikų padėtį;
  - (b) turėtų aiškius vykdomosios valdžios pateiktus paaiškinimus, kaip teisės aktai, politikos ir programos, tiesiogiai ar netiesiogiai veikiančios vaikus, yra perkeliamos į biudžeto eilutes;
  - (c) turėtų pakankamai laiko biudžeto proceso metu gauti biudžeto pasiūlymą, jį peržiūrėti ir apsvarstyti, taip pat pasiūlyti su vaikais susijusius pakeitimus iki biudžeto priėmimo;
  - (d) turėtų galią nepriklausomai vykdyti ar įgalioti atlikti analizę, kuri akcentuotų biudžeto pasiūlymų pasekmes vaiko teisėms;
  - (e) galėtų organizuoti biudžeto pasiūlymo svarstymus su suinteresuotosiomis šalimis (įskaitant pilietinę visuomenę, vaikų gynėjus ir pačius vaikus) valstybėje;
  - (f) turėtų būtinus išteklius, pavyzdžiui, per įstatymų leidžiamosios valdžios biurą, vykdyti a ir e punktuose aprašytą priežiūros veiklą.
91. Valstybės dalyvės turėtų rengti ir platinti nacionalinių ir subnacionalinių biudžetų dokumentus priėmimo etapo metu, kurie:
- (a) nuosekliai ir suprantamai klasifikuotų biudžetinę informaciją;
  - (b) atitiktų biudžeto pasiūlymus ir išlaidų ataskaitas, todėl palengvintų analizę ir stebėseną,
  - (c) įtrauktų vaikams, vaiko teisių gynėjams, teisėkūros organams ir pilietinei visuomenei prieinamus leidinius arba santraukas apie biudžetus.

## **2. Įstatymų leidžiamosios valdžios priimtas biudžetas**

92. Komitetas akcentuoja, kad įstatymų leidžiamosios valdžios priimti biudžetai turi būti klasifikuoti taip, kad būtų galima palyginti planuojamas ir faktines išlaidas bei stebėti biudžeto įgyvendinimą vaiko teisių atžvilgiu.

93. Priimtas biudžetas yra laikomas viešuoju dokumentu, kuris yra svarbus ne tik valstybei ir įstatymų leidžiamajai valdžiai, bet taip pat turėtų būti prieinamas pilietinei visuomenei, įskaitant vaikus ir vaiko teisių gynėjus.

## C. VYKDYMAS

### 1. Turimų išteklių perkėlimas ir panaudojimas

94. Valstybės dalyvės turėtų priimti ir prižiūrėti skaidrius ir efektyvius viešųjų finansų mechanizmus ir sistemas, siekdamos užtikrinti vertės ir išleistų pinigų santykį, kai yra perkamos vaikų teises stiprinančios prekės ir paslaugos.
95. Komitetas pabrėžia, kad valstybės dalyvės turi pareigą išsiaiškinti ir pašalinti pagrindines neefektyvių ir neveiksmingų valstybės išlaidų priežastis, pavyzdžiui, bloga prekių ir paslaugų kokybė, netinkamas finansų valdymas arba pirkimo sistemos, nutekėjimai, ne laiku atlikti perkėlimai, neaiškūs vaidmenys ir atsakomybės, blogi įsisavinimo pajėgumai, silpnos biudžeto informacinės sistemos ir korupcija. Kai valstybės dalyvės švaisto arba netinkamai valdo vaiko teisėms stiprinti skirtus išteklius, jos yra įsipareigojusios paaiškinti priežastis ir pademonstruoti, kaip jos yra sprendžiamos.
96. Biudžetinais metais vaikams skirtos politikos ir programos gali nepasiekti numatomų naudos gavėjų kaip buvo planuota arba turėti nenumatytų rezultatų. Valstybės dalyvės turėtų stebėti išlaidų rezultatus vykdymo etapo metu ir, jei reikia, galėtų įsikišti ir imtis skubių korekcinų veiksmų.

### 2. Per metus rengiamos ataskaitos apie biudžetą

97. Valstybės dalyvės turėtų nuolat stebėti ir rengti ataskaitas apie su vaikais susijusius biudžetus. Tai leistų valstybės ir priežiūros institucijoms stebėti vaiko teisių stiprinimo progresą, kaip tai nurodyta priimtame biudžete.
98. Komitetas akcentuoja, kad ataskaitos apie biudžetą turi būti parengtos laiku ir viešai prieinamos, taip pat turėtų akcentuoti nukrypimus nuo priimtų, peržiūrėtų ir faktinių pajamų ir išlaidų su vaikais susijusių teisės aktų, politikų ir programų atžvilgiu.
99. Komitetas pabrėžia, kad valstybės dalyvės turėtų naudoti biudžeto klasifikavimo sistemas, siekdamos rengti ataskaitas, stebėti ir analizuoti su vaiko teisėmis susijusias išlaidas.

### 3. Biudžeto vykdymas

100. Per biudžetinius metus ir kiekvienais metais valstybės dalyvės turėtų stebėti ir analizuoti pajamų surinkimą, skirtingoms vaikų grupėms skirtų faktinių išlaidų pasiekiamumą ir faktinių išlaidų pasekmes skirtingoms vaikų grupėms, pavyzdžiui, pagal paslaugų prieinamumą, kokybę, pasiekiamumą ir teisingą paskirstymą. Valstybės dalyvės yra raginamos užtikrinti išteklius ir gebėjimus, kad būtų galima atlikti tokią stebėseną ir analizes, įskaitant paslaugų perdavimą privačiam sektoriui.
101. Valstybės dalyvės turėtų nuolat stebėti ir viešai skelbti apie priimtų biudžetų įgyvendinimą, įskaitant:

- (a) atlikti palyginimus tarp biudžete numatytų lėšų ir faktinių išlaidų skirtinguose administraciniuose lygiuose įvairiuose socialiniuose sektoriuose;
  - (b) skelbti vidurio laikotarpio ataskaitas, kurios apimtų faktines išlaidas, sutelktus išteklius ir susidariusią skolą įpusėjus biudžetiniams metams;
  - (c) skelbti dažnesnes ataskaitas per metus, pavyzdžiui, mėnesines ar ketvirtines ataskaitas.
102. Valstybės dalyvės privalo sukurti viešosios atskaitomybės mechanizmus, kurie sudarytų sąlygas pilietinei visuomenei ir vaikams stebėti valstybės išlaidų rezultatus.
103. Valstybės dalyvės turėtų vykdyti vidinės kontrolės ir auditų procesus, siekdamos užtikrinti, kad būtų vadovaujamosi taisyklėmis ir procedūromis su vaikų teisėmis susijusių faktinių išlaidų atžvilgiu, taip pat būtų laikomasi apskaitos ir ataskaitų rengimo procesų.

## D. TOLESNI VEIKSMAI

### 1. Metų pabaigos ataskaitos ir vertinimai

104. Valstybės, rengdamos metų pabaigos biudžeto ataskaitas, gali nacionaliniu ir subnacionaliniu lygiu pateikti paaiškinimus dėl pajamų, skolinimosi, tarptautinio bendradarbiavimo ir faktinių su vaiko teisėmis susijusių išlaidų. Tokios ataskaitos suteikia pagrindą pilietinei visuomenei ir teisėkūros institucijoms tikrinti praėjusių metų biudžeto rodiklius, išskirti susirūpinimą keliančius aspektus dėl faktinių išlaidų vaikams ir su vaikų teisėmis susijusių programų.
105. Komitetas akcentuoja, kad valstybės dalyvės savo metų pabaigos ataskaitose turėtų pateikti išsamią informaciją apie visas surinktas pajamas ir faktines išlaidas, susijusias su vaikų teisėmis. Valstybės dalyvės turėtų parengti patogias naudoti ataskaitas nacionalinėms ir subnacionalinėms teisėkūros institucijoms. Be to, metų pabaigos ataskaitos ir vertinimai turėtų būti viešai prieinami ir laiku pateikiami.
106. Valstybių ir nepriklausomų vertinimo institucijų atliekami biudžetų vertinimai ir kitos analizės gali pasiūlyti vertingas įžvalgas dėl pajamų surinkimo ir faktinių išlaidų poveikio skirtingoms vaikų grupėms, ypač pažeidžiamiesiems vaikams. Valstybės dalyvės turėtų vykdyti ir skatinti nuolatinis biudžetų poveikio vaikų padėčiai vertinimus ir analizes, atlikdamos šiuos veiksmus:
- (a) paskirdamos pakankamus finansinius ir žmogiškuosius išteklius nuolat atliekamiems vertinimams ir analizėms;
  - (b) griežtai vertindamos ir atsižvelgdamos į tokių vertinimų ir analizių išvadas viso biudžeto proceso metu, taip pat pranešdamos apie sprendimus, priimtus atsižvelgiant į tokias išvadas;
  - (c) įkurdamos ir stiprindamos nepriklausomas vertinimo institucijas, pvz., tyrimų institutus, kurios vertintų faktinių su vaiko teisėmis susijusių išlaidų veiksmingumą, efektyvumą, teisingumą, skaidrumą ir tvarumą;



- (d) užtikrindamos, kad pilietinė visuomenė, įskaitant vaikus, prisidėtų prie vertinimo ir analizių, pvz., dalyvaudamos poveikio vaiko teisėms vertinimo procese.

## 2. Auditai

107. Aukščiausiosios audito institucijos atlieka svarbų vaidmenį biudžeto procese, patvirtindamos, ar valstybės pajamų surinkimas ir panaudojimas vyksta pagal priimtą biudžetą. Auditai gali nagrinėti išlaidų efektyvumą ir veiksmingumą ir sutelkti dėmesį į konkrečius sektorius, valstybės vyriausybės struktūras ar tarpusavyje susijusius klausimus. Specialūs vaiko teisių auditai gali padėti valstybėms įvertinti ir pagerinti valstybės pajamų sutelkimą ir išlaidas vaikams. Valstybės dalyvės turėtų laiku ir viešai pristatyti auditų ataskaitas.
108. Komitetas akcentuoja, kad aukščiausiojo audito institucijos turėtų būti savarankiškos ir nepriklausytų nuo valstybės, taip pat būtų įgaliotos gauti informaciją ir išteklius, kurie būtini, siekiant atlikti nepriklausomus, atskaitingus ir skaidrius su vaikais susijusių biudžetų auditus ir parengti ataskaitas.
109. Valstybės dalyvės turėtų remti aukščiausiųjų audito institucijų priežiūros vaidmenį su vaiko teisėmis susijusių valstybės pajamų surinkimo ir išlaidų atžvilgiu. Valstybės dalyvės privalo:
- (a) laiku pateikti išsamias metines ataskaitas aukščiausiojo audito institucijoms;
  - (b) užtikrinti, kad aukščiausiosios audito institucijos turėtų išteklių, būtinų atlikti su vaiko teisėmis susijusius auditus;
  - (c) teikti viešus atsakymus auditams dėl faktinių išlaidų poveikio vaikų teisėms, įskaitant informaciją apie tai, kaip valstybės atsižvelgia į audito išvadas ir rekomendacijas;
  - (d) užtikrinti, kad valstybės pareigūnai gebėtų dalyvauti teisėkūros institucijų komitetuose ir galėtų pateikti atsakymus į su vaiko teisėmis susijusiose audito ataskaitose iškeltus susirūpinimą keliančius klausimus.
110. Pilietinė visuomenė ir vaikai gali reikšmingai prisidėti prie valstybės išlaidų audito. Valstybės dalyvės raginamos remti ir suteikti teises pilietinei visuomenei dalyvauti su vaikų teisėmis susijusių faktinių išlaidų vertinimo ir audito procesuose, atlikdamos šiuos veiksmus:
- (a) įsteigdamos viešosios atskaitomybės mechanizmus ir juos reguliariai peržiūrėdamos, kad būtų užtikrintas jų prieinamumas, galimybė dalyvauti ir efektyvumas;
  - (b) užtikrindamos, kad valstybės pareigūnai turėtų gebėjimų pateikti informuotus atsakymus į su vaikais susijusias valstybės išlaidas stebinčių ir tikrinančių pilietinės visuomenės ir nepriklausomų institucijų pateiktas išvadas.
111. Valstybės dalyvės turėtų naudoti ankstesnius su vaiko teisėmis susijusių valstybės išteklių sutelkimo, biudžeto asignavimų ir išlaidų auditus ir panaudoti šią informaciją kituose biudžeto planavimo proceso etapuose.

## VI. ŠIO BENDROJO KOMENTARO PLATINIMAS

112. Komitetas rekomenduoja valstybėms narėms platinti šį bendrąjį komentarą visiems valstybės valdžios padaliniams, lygiams ir struktūroms, pilietinei visuomenei, įskaitant vaikus ir jų globėjus, taip pat dalyvaujamojo bendradarbiavimo subjektams, akademinėje aplinkoje ir atitinkamoms privataus sektoriaus dalims.
113. Valstybės dalyvės turėtų išversti bendrąjį komentarą į atitinkamas kalbas ir parengti vaikams tinkamas versijas.
114. Būtina organizuoti renginius, kurių metu būtų dalijamasi su šiuo bendruoju komentaru susijusiomis geromis praktikomis, ir jį įtraukti į visų susijusių specialistų ir techninių darbuotojų mokymo programas.
115. Komitetas ragina visas aukščiau išvardytas suinteresuotąsias šalis dalintis geromis praktikomis, susijusiomis su šio bendrojo komentaro turiniu.
116. Valstybės dalyvės savo periodinėse ataskaitose Komitetui turėtų įtraukti informaciją apie iššūkius, su kuriais susiduria, ir priemones, kurių ėmėsi, kad įgyvendintų šį bendrąjį komentarą savo biudžetuose ir biudžeto sudarymo procesuose.

